

บทที่ 2

หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเมืองแห่งการเรียนรู้

การเรียนรู้ที่นอกเหนือจากสถาบันการศึกษาที่เป็นสถานที่ให้การศึกษา การเรียนรู้ของมนุษย์ยังประกอบไปด้วยการมีสังคมและชุมชนที่มีความสำคัญเทียบเท่ากัน บุคคลจะเรียนรู้ผ่านแนวปฏิบัติ วิธีดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม การปกครอง องค์ความรู้ ภูมิปัญญาต่าง ๆ ตลอดจนการเรียนรู้จากการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ในแต่ละวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาจากการมีส่วนร่วมของคนทั้งในระดับเล็กใหญ่ เนื่องจากการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลและเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้นการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้จึงมีความสำคัญในการสร้างโอกาสให้ผู้ต้องการเรียนรู้ได้พัฒนาตนเองหรือนำตนเองไปสู่การเรียนรู้ได้ทุกช่วงวัยตลอดชีวิต ตลอดจนการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อบุคคลในศตวรรษที่ 21

การเข้าถึงโอกาสดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างบุคคลภาครัฐและภาคเอกชนควบคู่ไปด้วยกัน เมืองแห่งการเรียนรู้จึงถือว่ามีสถานะเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่และมีบทบาทสำคัญมากต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของโลกและในประเทศ เมืองแห่งการเรียนรู้จึงมีความหมายว่า เมืองที่มีการใช้ทรัพยากรในทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้สำหรับประชาชนทุกคน ทุกช่วงวัยและทุกระดับ โดยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตผ่านการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยี¹³ ตัวอย่างของเมืองการเรียนรู้ในต่างประเทศ เช่น เมลเบิร์น บาร์เซโลนาและซิดาโก ซึ่งเป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นท่ามกลางบริบทที่แตกต่างกันเป็นเมืองความรู้ที่กำเนิดขึ้นจากจุดเริ่มต้นที่แตกต่างกัน¹⁴ สำหรับประเทศไทยมีเมืองแห่งการเรียนรู้ เช่น จังหวัดพะเยา เทศบาลนครเชียงราย เทศบาลนครเชียงใหม่ เทศบาลภูเก็ต เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา เป็นต้น โดยในแต่ละเมืองล้วนเกิดขึ้นจากการพัฒนาเมืองแห่ง

¹³ ประภาส วงษ์วงศา, เมืองแห่งการเรียนรู้ คืออะไร, คำนวันที่ 12 พฤษภาคม 2565 จาก <https://research.eef.or.th/learning-city/>

¹⁴ เดอะกมล, เมืองแห่งการเรียนรู้ พัฒนาคน พัฒนาเมืองให้ก้าวไกลไปแข่งโลก, คำนวันที่ 12 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.thekommon.co/learning-city-knowledge-city/>

การเรียนรู้ในรูปแบบเฉพาะและมีเอกลักษณ์ของตนเอง จากข้อมูลและบริบทดังกล่าวในบทนี้จึงจะศึกษาถึงหลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเมืองแห่งการเรียนรู้เมืองแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ หลักการของเมืองแห่งการเรียนรู้ แนวคิดพันธกิจของรัฐกับการส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้ แนวคิดการมีส่วนร่วม และแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อเป็นพื้นฐานในหลักคิดอันจะนำไปสู่การวิเคราะห์และข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมต่อไป

2.1 หลักการของเมืองแห่งการเรียนรู้

จากผลเชิงประจักษ์ต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความท้าทายและโอกาสของการพัฒนาเมืองในประเทศไทยนั้น มีแนวโน้มว่าจำนวนเมืองและประชาชนที่อยู่ในเมืองจะเพิ่มขึ้น ความเป็นเมือง (Urbanization) ซึ่งมากกว่าครึ่งของประชากรโลกอาศัยอยู่ในเขตเมือง และมีการคาดการณ์ว่าประชากรของโลกจะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจาก ค.ศ 2009 จำนวน 50% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในปี ค.ศ 2050 เป็น 70%¹⁵ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในเชิงบวก อาทิ การจ้างงาน การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และในเชิงลบ ได้แก่ การเติบโตของเมืองที่ไร้ทิศทาง (Urban Sprawl) ปัญหาการจราจร ปัญหาการจัดการขยะ ปัญหามลภาวะ ปัญหาการใช้ที่ดินผิดประเภท ปัญหาคนจนเมือง เป็นต้น¹⁶ เมื่อศึกษาถึงการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ของประเทศไทย พบว่า การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่จะทำให้เมืองเติบโตอย่างยั่งยืนได้ (Sustainable Growth) ความเข้าใจในบริบทของการศึกษาท้องถิ่น (Local Study) และภูมิสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาเมืองของตนเองนั้นมีความสำคัญมากเพื่อจะทำให้ประชาชนซึ่งก็คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญที่สุดของเมือง ดังนั้นการพัฒนาเมืองจะไม่สามารถทำได้โดยปราศจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างจริงจัง¹⁷ การสร้างนิเวศของการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน

¹⁵ วรโรจน์บอล วรรธกิจ และผกาภาส กลิ่นพั่งงา, กระบวนการกลายเป็นเมืองในประเทศไทย, หน้า 9, ค้นวันที่ 12 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.tei.or.th/thaicity/climate/public/research-46.pdf>

¹⁶ อรทัย ก๊กผล, Urbanization เมื่อ “เมือง” กลายเป็นโจทย์ของการบริหารจัดการท้องถิ่นสมัยใหม่ (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2559), หน้า 73.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

โดยแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้เป็นผลสืบเนื่องมาจาก The Beijing Declaration ซึ่งต้องการเสนอและผลักดันให้เกิดการสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเมืองเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือ ยูเนสโก (UNESCO) จึงได้เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกสร้างเมืองของตนเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ที่เน้นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับพลเมืองให้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติใหม่ ๆ ในหลากหลายบริบท¹⁸ เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็วทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และส่งเสริมให้เกิดความสมานฉันท์ในสังคม รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

2.1.1 คุณลักษณะที่สำคัญของเมืองแห่งการเรียนรู้

แนวคิดการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ คือ การจัดสภาพแวดล้อมของเมืองแห่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน โดยต้องตระหนักถึงการเรียนรู้แนวทางการปฏิรูปสังคมและเศรษฐกิจ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในลักษณะความเป็นหุ้นส่วนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยความเชื่อในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ความเชื่อในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ลักษณะการมีส่วนร่วมในรูปแบบการเป็นหุ้นส่วนส่งผลให้การจัดการศึกษาของเมืองแห่งการเรียนรู้เป็นพลวัต เพื่อพัฒนาเมืองเป็นเมืองที่น่าอยู่อาศัยและเป็นเมืองที่มีโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม สำหรับคุณลักษณะที่สำคัญของเมืองแห่งการเรียนรู้จะต้องเป็นเมืองที่สามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในทุก ๆ ภาคส่วน เพื่อดำเนินการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพใน 6 ประการ ได้แก่¹⁹

ประการที่หนึ่ง การส่งเสริมการเรียนรู้ตั้งแต่พื้นฐานจนถึงอุดมศึกษา

ประการที่สอง การส่งเสริมการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน

ประการที่สาม การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพในที่ทำงาน

ประการที่สี่ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

ประการที่ห้า การส่งเสริมคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้

ประการที่หก การสนับสนุนวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเข้มแข็ง

¹⁸ กิตติพร ทัทศาสตร์, เมืองแห่งการเรียนรู้: แนวคิดในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยท้องถิ่นเป็นฐาน, ค้นวันที่ 12 พฤษภาคม 2565 จาก <https://research.eef.or.th/learning-city-101/>

¹⁹ ประภาส วงษ์วงศา, *เรื่องเดิม*.

โดยภาครัฐของไทยมีการประกาศให้เมืองที่สนใจและมีความพร้อมสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเมืองที่มีสิทธิสมัครได้ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือจังหวัด ซึ่งประโยชน์จากการเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ คือ การได้รับคำแนะนำ ปรึกษาแนวทาง และได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายในการเป็นเจ้าภาพจัดประชุมระดับนานาชาติหรือภูมิภาค รวมทั้งการมีโอกาสติดต่อสื่อสารกับเครือข่ายและผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการได้ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การดำเนินงานกับเมืองที่เป็นสมาชิกเครือข่าย นอกจากนี้ยังมีสิทธิในการสมัครเข้ารับรางวัล UNESCO Learning City Award ซึ่งจะมีการมอบรางวัลทุก ๆ 2 ปี ให้กับเมืองที่มีความคืบหน้าในการดำเนินงานสร้างเมืองให้เป็นพลเมืองแห่งการเรียนรู้ตามแนวทางของ UNESCO Global Network of Learning Cities (GNLC)

เมื่อศึกษาถึงเกณฑ์การประเมินความเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้มีประเด็นหลักที่ใช้ในการประเมิน 3 หลักเกณฑ์ ได้แก่

หลักเกณฑ์ที่หนึ่ง ประเด็นการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้: การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

- 1) การสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม
- 2) การส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม
- 3) การสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักเกณฑ์ที่สอง แนวทางเพื่อนำไปสู่เมืองแห่งการเรียนรู้: การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- 1) การส่งเสริมการเรียนรู้ตั้งแต่พื้นฐานจนถึงอุดมศึกษา
- 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชนอำนวยความสะดวกให้มีการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานที่ทำงาน

- 3) การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ทันสมัย
- 4) การส่งเสริมคุณภาพและความเป็นเลิศในการเรียนรู้
- 5) การสนับสนุนวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเข้มแข็ง

หลักเกณฑ์ที่สาม เงื่อนไขพื้นฐานในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้: การบริหารจัดการเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนเชิงระบบอย่างมีส่วนร่วม

- 1) การมีเจตจำนงและความมุ่งมั่นทางการเมืองที่เข้มแข็ง
- 2) การพัฒนาระบบธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วม
- 3) การสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ คือ การจัดสภาพแวดล้อมของเมืองแห่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนภายใต้หลักเกณฑ์การประเมินดังกล่าวส่งผลให้การส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องศึกษาปัจจัยในบริบทของเมืองอย่างครอบคลุม เพื่อให้สภาพแวดล้อมสามารถตอบสนองต่อการเรียนรู้ของประชาชนได้อย่างแท้จริง

2.1.2 การเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้

การเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้มีสาระสำคัญและประโยชน์ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ประวัติของเมืองแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย จำนวนประชากร พื้นที่ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ของเมืองและของประเทศที่เมืองตั้งอยู่ จำนวนปีเฉลี่ยของการศึกษาในเมืองของคุณ (ผู้ใหญ่ที่อายุมากกว่า 25 ปีที่ได้รับการศึกษาโดยเฉลี่ย)

ประการที่สอง วิสัยทัศน์และแรงจูงใจในการนำแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้มาใช้คืออะไร

ประการที่สาม เมืองของคุณดำเนินการหรือวางแผนที่จะนำแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ไปใช้อย่างไร

ประการที่สี่ เมืองของคุณได้สร้างโครงสร้างการประสานงานที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดหรือไม่

ประการที่ห้า เมืองของคุณมีการระดมและใช้ทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไร

ประการที่หก เมืองของคุณมั่นใจได้อย่างไรว่าพลเมืองทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้

ประการที่เจ็ด เมืองของคุณมีกลไกในการเฝ้าติดตามและประเมินการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือไม่

ประการที่แปด เมืองของคุณจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองใดบ้างเพื่อส่งเสริมและรักษากระบวนการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประการที่เก้า จากความท้าทายอะไรที่เมืองของคุณเผชิญอยู่มากที่สุด

- 1) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2) การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก
- 3) ผู้ประกอบการ
- 4) การรู้หนังสือ
- 5) สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี
- 6) ความเท่าเทียม รวมถึงผู้อพยพและผู้ลี้ภัย คนที่มีความพิการ ความเท่าเทียมทางเพศ

ประชากรที่ถูกละเลย

7) การวางแผนการศึกษา

8) การตรวจสอบ

9) อื่น ๆ

ประการที่เก้า กลุ่มงานใดที่ประสงค์จะร่วมมือกับ UNESCO Global Network of Learning Cities (GNLC)

- 1) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2) การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก
- 3) การวางแผนการศึกษา
- 4) การศึกษาผู้ประกอบการ
- 5) การรู้หนังสือ
- 6) สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี
- 7) ความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมในการศึกษา

ภาพที่ 2.1 การสมัครสมาชิกเมืองแห่งการเรียนรู้²⁰

²⁰ เรื่องเดียวกัน.

สมาชิกจะได้รับประโยชน์ในเป็นเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ ดังนี้

1) ได้รับคำแนะนำ รับทราบแนวทาง และได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาเมืองตามกรอบเมืองแห่งการเรียนรู้

2) มีการร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์การดำเนินงานกับเครือข่าย ฯ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเมืองที่เป็นสมาชิก

3) มีสิทธิ์ในการสมัครเข้ารับ รางวัลเมืองแห่งการเรียนรู้ (UNESCO Learning City Award)

เมืองแห่งการเรียนรู้ถือเป็นการสร้างหลักประกันเรื่องคุณภาพ ความครอบคลุม และการสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านอื่น ๆ ประเทศไทยมีเมืองที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ เช่น จังหวัดพะเยา เทศบาลนครเชียงราย เทศบาลนครเชียงใหม่ เทศบาลภูเก็ต เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา เป็นต้น ทั้งนี้ อุปสรรคสำคัญคือ ประเทศไทยในการพัฒนาเมืองต่าง ๆ ให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ คือ การมีลักษณะของเมืองที่เป็นแบบแยกส่วน แต่รวมศูนย์ที่สำคัญข้อมูลก็ถูกรวมศูนย์ไปอยู่กับส่วนกลาง อาจทำให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลที่น่าไปสู่องค์ความรู้เกิดขึ้นได้ยากจึงควรมีการถ่ายเทอำนาจการจัดการจากภาคนโยบายมาสู่ท้องถิ่น รวมถึงคืนข้อมูลสู่ชุมชน นอกจากนี้ การบริหารภายใต้ระบอบราชการไทยยังมีลักษณะการทำงานเป็นแบบ Project Based คือ การทำงานแยกส่วน หรือแยกกันทำตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน แต่ขาดการเชื่อมโยงกันซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถตอบสนองแนวทางเมืองบนฐานแห่งความรู้ได้

เมื่อวิเคราะห์ถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยกับการพัฒนาเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ นั้น คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทบาทของมหาวิทยาลัยสามารถแทรกซึมไปในทุกส่วนของเมืองตามคุณลักษณะที่สำคัญของเมืองแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา เช่น การขยายโอกาสทางการศึกษา การเรียนแบบสะสมหน่วยกิต การเทียบโอนหน่วยกิต เป็นต้น การส่งเสริมการเรียนรู้ในครอบครัว ชุมชน และที่ทำงาน เช่น การจัดหลักสูตรและการอบรมในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น การขยายโอกาสในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการเรียนรู้ เช่น การนำสื่อออนไลน์มาใช้เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงที่เอื้ออำนวยต่อเวลาของแต่ละบุคคล เป็นต้น การส่งเสริมคุณภาพและความเป็นเลิศทางด้านการเรียนรู้ เช่น การจัดทำหลักสูตรที่ได้รับการรับรอง การทำหลักสูตรให้ได้มาตรฐานตามหลักการประกันคุณภาพ เป็นต้น การส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การให้การศึกษาแก่คนทุกช่วงวัย เป็นต้น การเพิ่มขีดความสามารถของแต่ละบุคคล การทำงานร่วมกันของคนในเมือง เช่น การจัดทำหลักสูตรหรือเนื้อหาตามความต้องการของผู้เรียน เป็นต้น ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ โอกาส และการต่อยอดเพื่อการส่งเสริมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนได้

โดยบริบทของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมีความเหมาะสมและมีพันธกิจ รวมถึงเครื่องมือที่เอื้ออำนวยต่อการสนับสนุนจังหวัดหรือเมืองในจังหวัดนนทบุรีสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้อยู่แล้วในแต่ละองค์ประกอบซึ่งจะมีรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไป

2.2 แนวคิดพันธกิจของรัฐกับการส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงความสอดคล้องของการส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้กับพันธกิจด้านการศึกษารัฐที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ และแผนการศึกษาแห่งชาติซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

2.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกับการส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิในการศึกษากล่าวคือ มาตรา 54 “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุน ให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการ และตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย

การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติสามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน

ให้จัดตั้งกองทุนพัฒนาเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาและเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณ

ให้แก่กองทุนหรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษีรวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุนได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นอิสระและกำหนดให้มีการจ่ายเงินกองทุนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว”²¹

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นกรอบที่แสดงให้เห็นว่า รัฐมีหน้าที่รับรองสิทธิในการเรียนรู้ให้กับประชาชนโดยไม่มีข้อจำกัด รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นและเอกชน โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้กับแผนการศึกษาแห่งชาติด้วยซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติก็ได้มีการวางกรอบให้การศึกษามีการดำเนินการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาการเรียนรู้อยู่ในทิศทางเดียวกัน

2.2.2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ ที่เน้นทั้งการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน และการเสริมสร้างและยกระดับการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ทั้ง การศึกษาในระบบ นอกระบบ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการ เปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่องแม้จะออกจากระบบการศึกษาแล้ว ควบคู่กับการส่งเสริมการพัฒนาคนไทยตามพหุปัญญาให้เต็มตามศักยภาพ รวมถึงการสร้างเสริมศักยภาพผู้มีความสามารถพิเศษให้สามารถต่อยอดการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง โดยประกอบด้วย 2 แผนย่อย ดังนี้²²

1) การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ด้วยการปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 โดยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในทุกระดับชั้นตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษาที่ใช้ฐานความรู้และระบบคิดในลักษณะสหวิทยาการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกระดับการศึกษา รวมถึงจัดกิจกรรมเสริมทักษะเพื่อพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่

²¹ มาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

²² สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (12) ประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ (พ.ศ. 2561-2580)**, ค้นวันที่ 12 พฤษภาคม 2565 จาก <http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2019/04/12-การพัฒนาการเรียนรู้.pdf>

21 พัฒนาระบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่เน้นการลงมือปฏิบัติมีการสะท้อนความคิด/ทบทวน ไตร่ตรอง พัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสามารถกำกับการเรียนรู้ของตนได้เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้สร้างรายได้

รวมถึงมีทักษะด้านวิชาชีพและทักษะชีวิต การเปลี่ยนโฉมบทบาท “ครู” ให้เป็นครูยุคใหม่ โดยวางแผนการผลิต พัฒนา และปรับบทบาท “ครู คณาจารย์ยุคใหม่” ให้เป็น “ผู้อำนวยการการเรียนรู้” ปรับระบบการผลิตและพัฒนาครู ตั้งแต่การดึงดูด คัดสรร ผู้มีความสามารถสูงให้เข้ามาเป็นครู ส่งเสริมสนับสนุนระบบการพัฒนาศักยภาพ และสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่องครอบคลุมทั้ง เงินเดือน สายอาชีพและระบบสนับสนุนอื่น ๆ การเพิ่มประสิทธิภาพ ระบบบริหารจัดการศึกษาในทุก ระดับทุกประเภท โดยปฏิรูปโครงสร้างองค์กรด้านการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ จัดให้มีมาตรฐานขั้นต่ำ ของโรงเรียนในทุกระดับ เพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ปรับปรุงโครงสร้างการจัด การศึกษาให้ มีประสิทธิภาพและเพิ่มคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนในการจัดการศึกษา พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา โดยแยกการประกันคุณภาพการศึกษาออกจากการประเมิน คุณภาพและการรับรองคุณภาพและการกำกับดูแลคุณภาพการศึกษา ปฏิรูประบบการสอบที่นำไปสู่ การวัดผลในเชิงทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 มากกว่าการวัดระดับความรู้รวมทั้งส่งเสริมการ วิจัยและใช้เทคโนโลยีในการสร้างและจัดการความรู้ การเรียนการสอน และการจัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยจัดให้มี ระบบการศึกษาและระบบ ฝึกอบรมบนฐานสมรรถนะที่มีคุณภาพสูงและยืดหยุ่นมีมาตรฐานการจูงใจและ ส่งเสริมสนับสนุนให้คนเข้าสู่ใฝ่เรียนรู้พัฒนาตนเอง รวมถึงการยกระดับทักษะวิชาชีพ พัฒนาระบบ การเรียนรู้ชุมชนให้เข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา โดยความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชา สังคม พัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยี ดิจิทัลและดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อการศึกษาในทุกระดับทุก ประเภทการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ พัฒนาโปรแกรมประยุกต์หรือสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่ มีคุณภาพที่นักเรียน นักศึกษาและประชาชนสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้และพัฒนา ตนเองผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ โดยส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ สถาบันการศึกษาที่มีความ เชี่ยวชาญและมีความโดดเด่นเฉพาะสาขาระดับนานาชาติสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ และแลกเปลี่ยนนักเรียน นักศึกษาและบุคลากรในระดับนานาชาติ รวมถึงการพัฒนาศูนย์วิจัยเฉพาะ ทาง ศูนย์ฝึกอบรม และทดสอบในระดับภูมิภาค จัดให้มีการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทยและ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จัดให้มีการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมของไทยและการพัฒนาการ ของ ประเทศเพื่อนบ้านในระบบการศึกษา และสำหรับประชาชน ส่งเสริมสนับสนุนการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ของเด็กเยาวชน และนักเรียนกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

2) การตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย ด้วยการพัฒนาและส่งเสริมพหุปัญญา ผ่าน ครอบครัว ระบบสถานศึกษา สภาพแวดล้อม รวมทั้งสื่อ โดยพัฒนาระบบบริหารจัดการกลไก การคัดกรองและ การส่งต่อเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคนไทยตามพหุปัญญาให้เต็มตามศักยภาพส่งเสริม สนับสนุนครอบครัวในการ เสริมสร้างความสามารถพิเศษตามความถนัดและศักยภาพ ทั้งด้านกีฬา ภาษา และวรรณกรรม สุนทรียศิลป์ ส่งเสริมสนับสนุนระบบสถานศึกษาและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ สร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มี ความสามารถพิเศษบนฐานพหุปัญญา ส่งเสริมสนับสนุน มาตรการจูงใจแก่ภาคเอกชนและสื่อในการมีส่วนร่วม และผลักดันให้ผู้มีความสามารถพิเศษ มี บทบาทเด่นในระดับนานาชาติการสร้างเส้นทางอาชีพ สภาพแวดล้อม การทำงาน และระบบ สนับสนุนที่เหมาะสมสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ โดยจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสนับสนุน เพื่อผู้มีความสามารถพิเศษได้สร้างความเข้มแข็งและต่อยอดได้จัดให้มีกลไกการทำงานใน ลักษณะ การรวมตัวของกลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษในหลากหลายสาขาวิชา เพื่อรวมนักวิจัยและนักเทคโนโลยีชั้น แนวนหน้าเพื่อพัฒนาต่อยอดงานวิจัยเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ และสร้างความร่วมมือและ เชื่อมต่อ สถาบันวิจัยชั้นนำทั่วโลก เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้นักวิจัยความสามารถสูงของไทยให้มี ศักยภาพสูงขึ้น

ดังนั้น การพัฒนาการเรียนรู้ตามแผนจึงมุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบ บริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การวางพื้นฐานระบบรองรับการ เรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และการสร้างระบบการศึกษาเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการพัฒนาคนไทยตามพหุปัญญาให้เต็มตามศักยภาพ การสร้าง เสริมศักยภาพผู้มีความสามารถพิเศษให้สามารถต่อยอดการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง รวมถึงการ พัฒนากลไกการทำงานในลักษณะการรวมตัวของกลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษในหลากหลายสาขาวิชาในการ รวมนักวิจัยและนักเทคโนโลยีชั้นแนวหน้าเพื่อพัฒนาต่อยอดงานวิจัยในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อ ตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ และเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของประเทศ²³

ในส่วนของการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นจะเป็นการเน้นการจัดการระบบการศึกษา และระบบฝึกอบรมบนฐาน สมรรถนะที่มีคุณภาพสูงและยืดหยุ่นผ่านการพัฒนากลไกต่าง ๆ อาทิ การ พัฒนาการศึกษารูปแบบเปิด การพัฒนาระบบการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะการรู้ดิจิทัล จูงใจให้คน เข้าสู่การยกระดับทักษะ การให้สถาน ประกอบการเพิ่มผลิตภาพแรงงานผ่านการพัฒนาความสามารถ ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องภายใต้กรอบคุณวุฒิ วิชาชีพ นอกจากนี้ต้องพัฒนาระบบการเรียนรู้ในชุมชน

²³ เรื่องเดียวกัน.

ให้เข้าถึงความรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ ในชุมชนให้เป็นพื้นที่เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต รวมถึงการเรียนรู้และทบทวนทักษะพื้นฐาน ได้แก่ การอ่านออก เขียนได้คิดเลขเป็น โดยระดมทรัพยากรจากภาคเอกชนและภาคประชาสังคม การพัฒนา ทักษะคิดและแรงบันดาลใจที่อยากเรียนรู้ การสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้และให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้น รอบตัว รวมทั้งนำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดหรือประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ รวมทั้งการวางพื้นฐานระบบ รองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม โดยเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัล ทักษะการคิดกรองความรู้ องค์กรความรู้ การใช้เทคโนโลยีผสมผสานกับคุณค่า บทบาทและประสบการณ์ของครูไปพร้อมกัน การพัฒนาสื่อ การเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่ประชาชนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและใช้ประโยชน์จากระบบการเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านเทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด²⁴

โดยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะประกอบด้วย 5 แนวทางย่อย ได้แก่²⁵

- 1) การจัดให้มีระบบการศึกษาและระบบฝึกอบรมบนฐานสมรรถนะที่มีคุณภาพสูงและยืดหยุ่น
 - 2) การมีมาตรการจูงใจ และส่งเสริมสนับสนุนให้คนเข้าสู่การเรียนรู้ พัฒนาตนเอง รวมถึงการยกระดับทักษะวิชาชีพ
 - 3) การพัฒนาระบบการ เรียนรู้ชุมชนให้เข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา โดยความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม
 - 4) การพัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลและดิจิทัลแพลตฟอร์ม สื่อดิจิทัลเพื่อการศึกษาในทุกกระดับ ทุกประเภทการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และ
 - 5) การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์หรือสื่อการเรียนรู้ ดิจิทัลที่มีคุณภาพที่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้
- การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็น การพัฒนาการเรียนรู้ และเมืองแห่งการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตดังกล่าวได้

2.2.3 แผนการศึกษาแห่งชาติ

แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติยึดหลักในการจัดการศึกษาประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการ

²⁴ เรื่องเดียวกัน.

²⁵ เรื่องเดียวกัน.

ศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) อาทิ คุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม โดยนำ ยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) มาเป็นกรอบความคิดสำคัญในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และมีวิสัยทัศน์ คือ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลก ศตวรรษที่ 21”²⁶

ในด้านของพันธกิจปรากฏพันธกิจ ได้แก่²⁷

1) พัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่คนไทยทุกคนเข้าถึงโอกาสในการศึกษา และเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างความเสมอภาคด้านการศึกษาแก่ผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย ยกย่อง คุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาทุกระดับ และจัดการศึกษาที่สอดคล้องและรองรับ กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21

2) พัฒนาคุณภาพของคนไทยให้เป็นผู้มีความรู้คุณลักษณะ และทักษะการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 สามารถพัฒนาศักยภาพและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3) สร้างความมั่นคงแก่ประเทศชาติโดยสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และ สังคมคุณธรรม จริยธรรมที่คนไทยทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัย สงบสุข และพอเพียง

4) พัฒนาศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย เพื่อการก้าวข้ามกับดัก ประเทศรายได้ปานกลาง สู่อันดับประเทศในโลกรุ่นใหม่ และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมด้วยการเพิ่ม ผลิตภาพของกำลังแรงงาน (Productivity) ให้มีทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการ ของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ภายใต้อายุเศรษฐกิจและสังคม 4.0²⁸

เมื่อศึกษาถึงยุทธศาสตร์ที่ 3 ในยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และ การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้มีการดำเนินการสร้างแหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรม และ

²⁶ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 (กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560).

²⁷ เรื่องเดียวกัน.

²⁸ เรื่องเดียวกัน.

สื่อการเรียนรู้มีคุณภาพและ มาตรฐาน และประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น แหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดการศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น สื่อสารมวลชนที่เผยแพร่หรือจัดรายการเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้น สื่อตำรา เรียน และสื่อ การเรียนรู้ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ และได้รับการ พัฒนา โดยการมีส่วนร่วมจากภาครัฐและเอกชนเพิ่มขึ้น เป็นต้น²⁹

การเรียนรู้ตลอดชีวิตดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลของการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การ สหประชาชาติ เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2558 ที่ประชุมมีมติรับรองเป้าหมายการพัฒนาของโลกชุดใหม่ เพื่อดำเนินการต่อเนื่องจาก MDGs 2015 โดยใช้ชื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals: SDGs) และได้รวมเป้าหมายบางด้านของ MDGs 2015 ที่ยังไม่บรรลุผลเข้าไว้ด้วย SDGs 2030 จึงเป็น ทิศทางการพัฒนาของโลกในช่วง 15 ปีต่อจากนี้ โดยได้มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาไว้ 17 เป้าหมาย 169 เป้าประสงค์ โดยเป้าหมายที่ 4 เป็นเป้าหมายที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้กำหนด เป้าหมายไว้ว่า “สร้างหลักประกันว่าทุกคนได้รับการศึกษาที่มี คุณภาพอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต” เช่นเดียวกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) เป็นเป้าหมายที่ ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติจำนวน 193 ประเทศ ได้ลงมติรับรองในการประชุมสมัชชา ใหญ่แห่งสหประชาชาติในปีพ.ศ. 2558 โดยจะใช้เป็นวาระ แห่งการพัฒนาของโลกในอีก 15 ปี ข้างหน้า (ค.ศ. 2016 – 2030) มีทั้งหมด 17 เป้าหมาย โดยเป้าหมายด้านการศึกษา คือ เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาส ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต³⁰

เมื่อศึกษาแผนการศึกษาอาเซียน พ.ศ. 2559 - 2563 (THE ASEAN Work Plan on Education 2016 – 2020) การเรียนรู้ตลอดชีวิตก็เป็นหนึ่งในการกำหนดประเด็นสำคัญเช่นกันซึ่งมี ไว้ 8 ประการ (Key Elements on Education) ได้แก่³¹

- 1) ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนผ่านการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์และความรู้ พื้นเมือง
- 2) ยกกระดับคุณภาพและสร้างโอกาสการเข้าถึงการศึกษา ขั้นพื้นฐานสำหรับทุกคน โดยไม่ ละเลยผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส

²⁹ เรื่องเดียวกัน.

³⁰ เรื่องเดียวกัน.

³¹ เรื่องเดียวกัน.

- 3) พัฒนาการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร
- 4) สนับสนุนการพัฒนาการอาชีวศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 5) ส่งเสริมการดำเนินงานของทุกภาคส่วนในการพัฒนาคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 6) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการอุดมศึกษาด้วยการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ
- 7) ส่งเสริมบทบาทของการอุดมศึกษาให้เข้มแข็งด้วยการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการกับมหาวิทยาลัย และ
- 8) ดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการเป็นสังคมสูงวัยส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงสูงขึ้น กล่าวคือ วัยแรงงานต้องแบกรับภาระ การดูแลผู้สูงวัยเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องจำเป็นต้องเตรียมกำลังคนให้มีสมรรถนะเพื่อสร้างผลิตภาพ (Productivity) ที่สูงขึ้น การจัดการศึกษาจึงต้องวางแผนและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีความทักษะและสมรรถนะสูง และปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้บูรณาการกับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพร้อมรับการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง³²

ดังนั้น ด้วยสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันอย่างเสรีและไร้พรมแดนในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดและไร้ขีดจำกัดของเทคโนโลยีดิจิทัลที่สามารถเชื่อมทั้งโลกให้เป็นหนึ่งเดียว การเร่งปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ยุค 4.0 จึงเป็นทางออกสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสในการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลอันจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จร่วมกันในสังคมของชนในชาติ และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันมากขึ้น รวมทั้งพัฒนาประเทศให้สามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วในอีก 20 ปีข้างหน้าได้³³

สำหรับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะประกอบด้วย 5 แนวทางย่อย ได้แก่ การจัดให้มีระบบการศึกษาและระบบฝึกอบรมบนฐานสมรรถนะที่มีคุณภาพสูงและยืดหยุ่น การมีมาตรการจูงใจ และส่งเสริมสนับสนุนให้คนเข้าสู่การเรียนรู้ พัฒนาตนเอง รวมถึงการยกระดับทักษะวิชาชีพ การพัฒนาระบบการเรียนรู้ชุมชน

³² เรื่องเดียวกัน.

³³ เรื่องเดียวกัน.

ให้เข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา โดยความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม การพัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลและดิจิทัลแพลตฟอร์ม สื่อดิจิทัลเพื่อการศึกษาในทุกระดับ ทุกประเภทการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์หรือสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่มีคุณภาพที่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้นั้น

จากเนื้อหาตามดังกล่าวแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ดังกล่าว จึงวิเคราะห์ได้ว่า การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้สอดคล้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ในการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะเมืองแห่งการเรียนรู้ย่อมเพิ่มการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นทุกที่ทุกเวลา และเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมของเมืองเพื่อจูงใจและสนับสนุนให้ผู้คนเข้าสู่การเรียนรู้ ประกอบกับการจะเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ได้ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และเมื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญซึ่งการขยายโอกาสในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการเรียนรู้ก็เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของคุณลักษณะที่สำคัญของเมืองแห่งการเรียนรู้ ในส่วนของแผนการศึกษาแห่งชาติ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นวิสัยทัศน์และพันธกิจตามแผนการศึกษาแห่งชาติที่สำคัญเช่นกันซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับประเทศต่าง ๆ ท่ามกลางบริบทของสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่จำเป็นในโลกปัจจุบัน

โดยสรุปเมื่อวิเคราะห์จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ และแผนการศึกษาแห่งชาติ คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าด้วยบริบทดังกล่าวเมืองแห่งการเรียนรู้จึงเป็นการสร้างสภาพแวดล้อม ระบบหรือองค์ประกอบสำคัญที่จะสามารถทำให้เกิดบริบทแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น การส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้จึงเป็นอีกพันธกิจหนึ่งที่สอดคล้องกับเนื้อหาแห่งรัฐธรรมนูญ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ และแผนการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนที่รัฐสามารถไปใช้ปฏิบัติพันธกิจตามแผนของการศึกษาได้

2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้

การมีส่วนร่วม (Participation) เกิดจากการมีความคิดเห็นที่สอดคล้องไปในความต้องการและทิศทางเดียวกัน โดยความคิดเห็นเหล่านี้จะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ

ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้³⁴ โดยแนวคิดการมีส่วนร่วมมีสาระสำคัญ ดังนี้

2.3.1 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมนั้นสามารถกระทำได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะสนใจศึกษาในประเด็นบ้าง เช่น การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในประโยชน์สาธารณะ การเข้าร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน และการเน้นการศึกษาในลักษณะของการบริหารที่เกิดจากการดำเนินงานในทางนโยบายและในทางปฏิบัติการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกับชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้³⁵

ขั้นแรก การมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น

ขั้นสอง การกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน กำหนดและทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้ ตลอดจนการวางแผนพัฒนาโดยประชาชน

ขั้นสาม การมีส่วนร่วมในการลงมือดำเนินงานหรือปฏิบัติงาน เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ทรัพย์ การประสานงานและเข้าร่วมจากเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

ขั้นสี่ การมีส่วนร่วมจัดสรรประโยชน์ ผลของการลงมือดำเนินงานหรือปฏิบัติงาน เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์

ขั้นสุดท้าย ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าผลของการลงมือดำเนินงานหรือปฏิบัติงานนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

³⁴ ยูพาพร รูปงาม, การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ในการปฏิรูป ระบบราชการ (ภาคนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2545). หน้า 9

³⁵ ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, คู่มือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ในระดับจังหวัด (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2551). หน้า 52

ภาพที่ 2.2 กระบวนการมีส่วนร่วม³⁶
ที่มา: ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2551.

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถกระทำได้หลากหลายรูปแบบ โดยหลักสามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ³⁷ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมโดยตรง

การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ

2) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม

การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำ กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายมีลักษณะไม่เป็นทางการเนื่องจากไม่ได้ร่วมตัดสินใจในเชิงกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องลักษณะการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยทางอื่น ๆ ที่มีใช้เป็นหลักภายใต้การบริหาร

³⁶ เรื่องเดียวกัน.

³⁷ เมตต์ เมตต์การุณจิต, การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์, 2553). หน้า 23-29

นอกจากนี้ ประชาชนโดยทั่วไปจะเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นเมื่อมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชนทั่วไปถึงผลที่จะติดตามมาของการมีส่วนร่วมหรือการไม่ทำตามกิจกรรม และต้องแสดงช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วมได้ชัดเจนปัจจัยของประชาชนเพื่อตัดสินใจเข้าเป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นการที่หน่วยงานของรัฐได้เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และหรือผู้มีส่วนได้เสียได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีกว่า โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า การที่บุคคลจะพิจารณาว่าตนได้รับผลกระทบและเลือกที่จะมีส่วนร่วมในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 6 ประการ³⁸ คือ

- 1) การเข้าถึงปัญหาด้วยตัวเองหรือมีความใกล้ชิดปัญหานั้น
- 2) ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ
- 3) การเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ
- 4) ประเด็นทางด้านสังคม/สิ่งแวดล้อม
- 5) ค่านิยม
- 6) อำนาจที่ได้รับการมอบหมายตามกฎหมาย

จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นหนึ่งใน การส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้ เนื่องจากการส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้ต้องเริ่มจากประชาชนโดยประชาชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดปัญหาด้วยตัวเองหรือมีความใกล้ชิดปัญหานั้น ในด้านประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้จะเป็นไปเพื่อทำให้ชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีรวมถึงการกำหนดเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างรู้ค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ นอกจากนี้โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนควรคำนึงถึงสภาพทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทที่เป็นอยู่ โดยเมื่อประชาชนมีความเข้าใจและมีการดำเนินงานที่อยู่ภายใต้สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ปัจจัยเหล่านี้จะส่งเสริมให้โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินการให้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในการดำเนินงานการส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมของประเทศไทย พบว่าภาครัฐได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น กระทรวงมหาดไทยประชาสัมพันธ์ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด รวมถึงในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ในระดับนายกเทศมนตรีตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งด้วย เรื่องยูเนสโกเปิดรับสมัครสมาชิกเครือข่ายระดับโลกด้านเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเมืองให้เกิด

³⁸ James L. Creighton, **The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement** page 47-53.(San Francisco: Jossey Bass, 2005)

ความยั่งยืน³⁹ ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้เกิดการดำเนินการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ในหลายเมืองในเวลาต่อมา

2.3.2 การมีส่วนร่วมระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นกับภาคประชาสังคมภายใต้บริบทเมืองแห่งการเรียนรู้

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและประชาชนในชุมชนพบว่าปัจจัยร่วมบางประการของเมืองแห่งการเรียนรู้มาจากการให้ความสำคัญกับความต้องการจากฐานรากการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ มีแพลตฟอร์มที่รวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่หลากหลาย และการผลักดันเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนจากหน่วยงานที่มีอำนาจตัดสินใจ โดยตระหนักว่าเมืองแห่งการเรียนรู้ไม่อาจเกิดขึ้นได้จากความพยายามของภาคส่วนใดส่วนหนึ่งเพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบและค่อยเป็นค่อยไป ตัวอย่างส่วนร่วมระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นกับภาคประชาสังคมที่ประสบความสำเร็จ เช่น เมืองชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา เมืองโอซัน สาธารณรัฐเกาหลี เป็นต้น ดังนี้

2.3.2.1 โครงการ “ฤดูร้อนแห่งการเรียนรู้ พัฒนาเมืองโดยมีเยาวชนเป็นศูนย์กลาง” เมืองชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในปี ค.ศ. 2013 มีข้อมูลบ่งชี้ว่า ในช่วงปิดภาคเรียนฤดูร้อน เด็กวัยเรียนในชิคาโก ประสบปัญหาเรื่องความรู้ถดถอยโดยเฉพาะ หน่วยงานภาครัฐกล่าวคือเทศบาลเมืองชิคาโกจึงริเริ่มโครงการภายใต้ชื่อ “Chicago Summer of Learning” มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโอกาสให้เด็กและเยาวชนในเมืองสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ที่สนุกและมีคุณภาพในช่วงที่โรงเรียนยังไม่เปิด ภายใต้การดำเนินโครงการนี้ได้รับความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ กว่าร้อยแห่งทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ช่วยกันจัดโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้จำนวนมากถึง 135,000 รายการ เช่น

- 1) การจัดตั้งสภาเยาวชน โดยเปิดโอกาสให้เยาวชนมีบทบาทร่วมกับผู้นำในการดำเนินนโยบายสาธารณะ
- 2) การจัดทำหลักสูตรออนไลน์แบบเข้มข้นโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เช่น สถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (MIT) เปิดหลักสูตรเบื้องต้นเกี่ยวกับการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ “A

³⁹ กระทรวงมหาดไทย, หนังสือที่ มท 0204.1/ว1608, 19 มีนาคม 2564 เรื่อง ยูเนสโก เปิดรับสมัครสมาชิกเครือข่ายระดับโลกด้านเมืองแห่งการเรียนรู้, ค้นวันที่ 12 พฤษภาคม 2565 จาก https://nongmaingam.go.th/uploads/20160128141521BA4MNhc/20210407084231_3_rDfsn6X.pdf

Taste of Python Programming” หลักสูตรนี้นักเรียนจะได้เรียนรู้พื้นฐานและแนวคิดหลักเกี่ยวกับภาษาการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์

3) การจัดกิจกรรมการอ่านร่วมกับห้องสมุดประชาชน ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมต้องใช้เวลาอ่านหนังสือ 500 นาที แล้วนำเวลาที่อ่านได้ไปแปลงเวลาเป็นมูลค่าหรือหน่วยนับสำหรับนำไปร่วมกิจกรรมการเรียนรู้กับองค์กรพันธมิตร เช่น ได้เรียนรู้ฟรีใน Khan Academy เป็นเวลา 500 นาที เป็นต้น

นอกจากนี้ การเข้าร่วมกิจกรรมและปฏิบัติตามรายละเอียดของโปรแกรมต่าง ๆ ครอบคลุมที่กำหนด ผู้เข้าร่วมจะได้รับ Digital Badge⁴⁰ เพื่อการันตีความสามารถและทักษะและเมื่อผู้เรียนสะสมทักษะจะสามารถนำ Digital Badge ไปแลกของรางวัลต่าง ๆ พร้อมสร้างแฟ้มสะสมผลงานส่วนตัวเพื่อการศึกษาต่อหรือการทำงานในอนาคตได้อีกด้วย ผลการศึกษาพบว่าเด็กที่เข้าร่วมโครงการนี้มีการแบ่งเวลาให้กับการอ่านเพิ่มขึ้น ถึง 15% และมีทักษะด้านคณิตศาสตร์เพิ่มขึ้นถึง 20% จากความสำเร็จของโครงการนี้นำมาสู่การต่อยอดเป็นโครงการ Chicago City of Learning (CCOL) เพื่อสนับสนุนระบบนิเวศการเรียนรู้ 24 ชั่วโมงภายในเมือง ผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่ร่วมพัฒนาโดย Digital Youth Network (DYN) แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก⁴¹ วัตถุประสงค์เพื่อจัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โดยเปรียบเสมือนว่าชิคาโกเป็นวิทยาเขตหนึ่งของมหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้ และมีพันธมิตรต่าง ๆ ทำหน้าที่สร้างสรรค์และพัฒนาหลักสูตรซึ่งผู้เรียนมีอิสระในการเลือกเรียน โดยอ้างอิงจากองค์ความรู้และผลการประเมินความรู้จาก Digital Badge ทำให้ผลจะแตกต่างกันไปในแต่ละคน เพื่อสร้างเป็นรายวิชาเฉพาะที่ประกอบขึ้นมาจากคำสั่งสมองค์ความรู้ของตนเอง⁴²

2.3.2.2 เมืองแห่งการเรียนรู้ 100 ปี เมืองโอฮัน สาธารณรัฐเกาหลี

เมืองโอฮันได้มีการกำหนดเป้าหมายเพื่อการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ภายใต้วิสัยทัศน์ “เมืองแห่งการเรียนรู้ 100 ปี” ที่ต้องการผสมผสานประชาชนในเมืองและการเรียนรู้ให้เป็นหนึ่งเดียวกันเกิดจากการร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม และสถาบันการศึกษา โดยส่งเสริมการเรียนรู้เกิดขึ้นตั้งแต่ระดับครอบครัว กับการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการใช้เทคโนโลยีการ

⁴⁰ สัญลักษณ์การเรียนรู้ในโลกดิจิทัล ที่เราอาจจะไม่ต้องไปเรียนที่สถาบันไหนแล้วได้รับใบประกาศมาแสดงตัวว่าเรามีความรู้และทักษะอะไร ตอบสนองชีวิตดิจิทัลของผู้คนในยุคปัจจุบันที่สามารถจะเรียนรู้ได้ทุกหนทุกแห่งเพียง

⁴¹ เดอะกมล, *เรื่องเดิม*.

⁴² **Chicago City of Learning**, Retrieved May 12, 2022 from <https://education-reimagined.org/map/chicago-city-learning/>

เรียนรู้ที่ทันสมัย เด็กและผู้ใหญ่จะได้รับประโยชน์จากโอกาสในการเรียนรู้ที่สร้างสุขภาพและความ เป็นอยู่ที่ดี ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ ปลูกฝังจิตสำนึกความเท่าเทียม การเป็นพลเมืองโลก และ การพัฒนาที่ยั่งยืน ตัวอย่างเช่น

1) โครงการ “Osan’s Stepping Stone” เป็นโครงการปรับอาคาร สาธารณะ เช่น สำนักงาน มหาวิทยาลัย ให้กลายเป็นสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในช่วงนอกเวลาทำ การ เพื่อให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ในระยะโบสถ์ การเดินไม่เกิน 10 นาทีจากบ้านพัก โดยก่อนช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 มีผู้เข้าร่วมโครงการมากถึง 216 สถานที่และมีผู้ได้รับ ประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการดังกล่าวถึง 41,824 คน

2) โปรแกรม “100-Year Citizens’ University” เป็นการส่งเสริมการมี ส่วนร่วมของพลเมืองสูงวัยและคนชายขอบ โดยให้ประชาชนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป เข้าเรียนหลักสูตร อบรมการเป็นผู้นำและพัฒนาชุมชน เมื่อจบการศึกษาสามารถเป็นวิทยากรท้องถิ่นนอกจากนี้ยังได้รับ ใบบรรองและเข้าทำงานร่วมกับชุมชน และยังมี การแต่งตั้งผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพของ ตน ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญประจำท้องถิ่นในสาขาต่าง ๆ ช่วยเสริมพลังให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึก ภาคภูมิใจและมองเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา

3) โครงการ “TTASUM Mask-Sharing” เป็นการสนับสนุนให้ประชาชน ได้ทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โครงการนี้เกิดจากความศรัทธาเริ่มของคนในท้องถิ่นเอง เช่น ภาวะขาดแคลนหน้ากากอนามัยในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โครงการได้ดำเนินการผลิต และแบ่งปันหน้ากากผ้าฝ้าย ซึ่งนอกจากจะช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้แล้ว ยังเป็นการบ่มเพาะ วัฒนธรรมการแบ่งปันและสร้างเสริมมิตรภาพอันอบอุ่นอีกด้วย

โดยระยะเวลาในการจัดโครงการต่าง ๆ ในเมืองโอซันจะมีเทศกาลตลอดทั้งปีจึงมี การส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ผ่านงานเทศกาลต่าง ๆ และกำหนดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ เทคโนโลยีของศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนของรัฐ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ 3 มิติ การทดลองการบิน โดรน การเขียนโค้ดภาษา เป็นต้น ทั้งนี้ จากการส่งเสริมและผลักดันกิจกรรมโครงการต่าง ๆ จนเห็น ผลผลิตอย่างเป็นรูปธรรม เมืองโอซันได้รับเลือกเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก (GNLC) ในปี 2016 และในปี 2020 กระทรวงศึกษาธิการเกาหลีได้จึงกำหนดให้เมืองโอซันได้รับเลือก ให้เป็น “เขตความร่วมมือปกครองตนเองด้านการศึกษาในอนาคต” ตามมาด้วยรางวัล UNESCO Learning Cities Award ประจำปี 2021 ซึ่งมอบให้แก่สมาชิกเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ที่มีผลงาน โดดเด่น เป็นประจำทุก 2 ปี

ในประเทศไทยพบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นกับภาคประชาสังคมภายใต้บริบท เมืองแห่งการเรียนรู้ เช่น เทศบาลเมืองพะเยาที่เข้มแข็งให้ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย ผ่านการทำ

กิจกรรมกับเครือข่ายต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้วิธีการย่ำดินในการทำกิจกรรมบ้านดิน เพื่อเรียนรู้ความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจเป็นน้ำหนึ่งเดียวกัน ระหว่างเทศบาลเมือง มหาวิทยาลัย และเครือข่ายต่าง ๆ หรือโครงการการพัฒนาเมืองเชียงใหม่นครแห่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาเมืองพลวัตที่ยั่งยืน เป็นการจัดกิจกรรมที่ทุกภาคส่วนที่ร่วมทำงานและปฏิบัติงานร่วมกันในรอบหนึ่งปี มาสรุปภาพรวมให้เห็นทั้งจุดแข็งของการดำเนินงานที่ได้ร่วมทดลองเรียนรู้ ลงมือทำร่วมกัน และจุดอ่อนของการดำเนินโครงการ รวมทั้งยังได้จัด Workshop แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับภาคีเครือข่าย Chiang Mai Learning City โดยเป็นกิจกรรมร่วมกันออกแบบ จากสิ่งที่คาดหวังหรือสิ่งที่อยากเห็นจากการที่เชียงใหม่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO

นอกจากนี้การเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรเกิดจากแรงจูงใจทำให้ผู้เรียนเลือกตามความสนใจและมีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การพัฒนาทักษะใหม่ การพัฒนาตนเอง การสร้างงานใหม่ เป็นต้น หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ จากหลักการพัฒนาจากล่างขึ้นบน (Bottom Up) กล่าวคือ ประชาชนมีความคิด มีความรู้ มีประสบการณ์ มีจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนและสามารถพึ่งพาตนเองได้ จนสามารถให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงทำได้โดยให้ชุมชนเป็นผู้คิดและมีส่วนร่วมในการทำงานสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืนตั้งแต่เริ่มกำหนดนโยบายจนสิ้นสุดขั้นตอนสุดท้ายในการติดตามประเมินผล การร่วมรับประโยชน์จากการปฏิบัติด้วยกัน ทุกภาคส่วนจะเชื่อมโยงและประสานกันโดยใช้การเชื่อมต่อเป็นเครือข่าย⁴³

จากการศึกษายังพบว่า รัฐบาลท้องถิ่นของไทยได้มีนำหลักการการพัฒนาการเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูล การวางนโยบาย และการนำไปปฏิบัติของจังหวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และเทศบาลต่าง ๆ ให้ได้รับการพัฒนาเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ซึ่งได้ดำเนินการพัฒนาเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้สำเร็จแล้วในหลายเมืองด้วยกัน

⁴³ สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, “แนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย (Guides for Lifelong Education Management to Mobilize Learning Community in the Social-Cultural Context of Thailand,” วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 46, 2 (เมษายน-มิถุนายน 2561): 221-222.

2.4 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปัจจุบันจำนวนประชากรโลกมากกว่าครึ่งของประชากรโลกอาศัยอยู่ในเมือง โดยมีจำนวนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และอาจจะเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 60 ในปี 2030 เมืองจึงมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการขยายตัวของกิจการในระดับชาติและระดับโลก เทศบาลเมืองต่างจึงเผชิญกับความท้าทายในเรื่องทางสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ และความยั่งยืน และเล็งเห็นว่า การดำเนินการตามกลยุทธ์ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน⁴⁴ องค์การยูเนสโก โดยสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยูเนสโก (UNESCO Institute for Lifelong Learning: UIL) จึงได้จัดตั้งเครือข่ายระดับโลกด้านเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก (The UNESCO Global Network of Learning Cities: GNLC) เพื่อช่วยรัฐบาลท้องถิ่นพัฒนากลยุทธ์ที่เป็นรูปธรรมในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้

2.4.1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก

กระบวนทัศน์ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” มีการกำหนดประเด็นสำคัญของวาระการพัฒนาภายหลัง พ.ศ. 2558⁴⁵ คือ การจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) ทั้งนี้หนึ่งในเรื่องที่สำคัญคือ การศึกษาที่มีคุณภาพและการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อปวงชน จึงเป็นแรงผลักดันการเปลี่ยนแปลงโลกเพื่อให้บรรลุวาระการพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดจน ค.ศ. 2030 ซึ่งหลายประเทศและหลายชุมชนเห็นว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อปวงชน มีความจำเป็นต่อเป้าหมายการศึกษาและกรอบการพัฒนา

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals: SDGs) ใน 15 ปีข้างหน้าที่จะใช้เป็นทิศทางการพัฒนาของประชาคมโลก ตั้งแต่เดือนกันยายนปี 2558 ถึงเดือนสิงหาคม 2573 ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี โดยประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย (Goals) 169

⁴⁴ ประภาส วงษ์วงศ์, *เรื่องเดิม*.

⁴⁵ จากเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) จะสิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2558 องค์การสหประชาชาติ (United Nation: UN) จึงได้ริเริ่มกระบวนการเพื่อกำหนดวาระการพัฒนาภายหลัง พ.ศ. 2558 (Post-2015 Development Agenda)

เป้าประสงค์ (Target) โดยอาศัยกรอบความคิดในหลาย ๆ มิติ เช่น ด้านเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อม ถือเป็น การปรับเปลี่ยนโลกได้แก่⁴⁶

เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจนในทุกรูปแบบทุกที่

เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหย บรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหาร ปรับปรุงโภชนาการ และสนับสนุนการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน

เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพ และส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนทุกเพศทุกวัย

เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง

เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันให้มีน้ำใช้ และมีการบริหารจัดการน้ำและการสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 7 สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่ย่อมเยาและยั่งยืน

เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และครอบคลุม และการจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียม

เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุมและยั่งยืน

เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 13 ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบ

⁴⁶ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม, หน้า 6-8, ค้นวันที่ 12 พฤษภาคม 2565 จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/8387e/5.บทที่%202.pdf

เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้มหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอื่น ๆ อย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง ฟื้นฟู และส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน การต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย หยุดยั้งการเสื่อมโทรมของดิน และฟื้นฟูสภาพดินและหยุดยั้งการสูญเสียมลพิษทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ 16 สนับสนุนสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนจัดให้มีการเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับทุกคน และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ และมีความครอบคลุมในทุกระดับ

เป้าหมายที่ 17 เสริมสร้างความแข็งแกร่งของกลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือ ระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จะเห็นได้ว่า เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกครอบคลุมทุกมิติ รวมทั้งมิติของการเรียนรู้ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

2.4.2 การเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การดำเนินงานจะกระทำโดยผ่านเครือข่ายระดับโลกด้านเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก (The UNESCO Global Network of Learning Cities: GNLC) เพื่อสนับสนุนการบรรลุผลตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 ประการ โดยเฉพาะเป้าหมายด้านการเรียนรู้โดยตรงได้แก่ เป้าหมายที่ 4 (SDG 4) และ เป้าหมายที่ 11 มีรายละเอียดดังนี้

ประการแรก เป้าหมายด้านการศึกษาดังกล่าวโดยตรง: เป้าหมายที่ 4 (SDG 4) ซึ่งเน้นสร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน (Lifelong Learning: LLL)⁴⁷ เช่น

- 1) ส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ครอบคลุมการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของเด็กชายและเด็กหญิงในทุกระดับตั้งแต่ปฐมวัยระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
- 2) การเข้าถึงการศึกษาระดับเทคนิค อาชีวศึกษา อุดมศึกษารวมถึงมหาวิทยาลัยและมีคุณภาพสำหรับชายและหญิงทุกคน
- 3) เยาวชนทุกคนและผู้ใหญ่ส่วนใหญ่สามารถอ่านออกเขียนได้และคำนวณได้
- 4) เน้นขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศในการศึกษา

⁴⁷ สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, นิตยสารแนวคิดและแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564), หน้า 143-144.

- 5) การเข้าถึงการศึกษาของผู้พิการ ชนพื้นเมืองและกลุ่มเปราะบาง
- 6) ส่งเสริมให้มีการเพิ่มจำนวนผู้มีทักษะทางเทคนิคและอาชีพสำหรับการจ้างงานและการเป็นผู้ประกอบการ
- 7) เน้นทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 8) มีการยกระดับอุปกรณ์ที่จำเป็นในการศึกษาให้กลุ่มอ่อนไหว เช่น เด็กผู้พิการและผู้มีเพศสภาวะหลากหลาย ภายใต้การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปราศจากความรุนแรง
- 9) ขยายโอกาสด้านทุนการศึกษาและการฝึกอบรมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ
- 10) การเพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศ

ประการที่สอง เป้าหมายด้านการศึกษาโดยตรง: เป้าหมายที่ 11 ซึ่งมุ่งพัฒนาเมืองและถิ่นฐานให้มนุษย์ได้อยู่ร่วมกันมนุษย์มีความปลอดภัย มีความต้านทานและยืดหยุ่น ต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุมและยั่งยืน⁴⁸

สำหรับวัตถุประสงค์ของการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้นั้น องค์การยูเนสโกเรียกร้องประเทศสมาชิกสร้างเมืองของตนเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยเน้นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับคนในเมืองของตนซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม ดังนั้น เพื่อให้คนสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็วทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ให้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติใหม่ ๆ ในหลากหลายบริบท อีกทั้งส่งเสริมให้เกิดความสมานฉันท์ในสังคม รวมถึง วัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จะมีความยั่งยืนก็ต่อเมื่อผู้พัฒนามีความเข้าใจเมืองหรือพื้นที่อย่างละเอียดรอบด้าน และเลือกหยิบสิ่งเหล่านั้นมาใช้ อย่างสร้างสรรค์ โดยนำแนวทางสากลมาประยุกต์ต่อยอดผ่านกระบวนการของท้องถิ่น เพื่อสร้างเมืองการเรียนรู้ในแบบฉบับของตนเองพร้อมกับสร้างนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

⁴⁸ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, เมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก (The UNESCO Global Network of Learning Cities - GNLC), ค้นวันที่ 12 พฤษภาคม 2565 จาก <http://www.hu.ac.th/hlc/doc/UNESCO-Learning%20City%20Concept.pdf>